

نگاه آسیب شناسانه به ساخت مجسمه های جنگ تحمیلی و سردیس های سرداران شهید در مشهد، در گفت وگو با هنرمندان

ظرفیت هنر شهری در بازگویی روایت‌های دفاع مقدس

الهام ظرفیان

گزارش ویژه

با پرده برداری از مجموعه مجسمه های میدان جانباز در ۱۵سال پیش، بارقه های امید برای تغییر نگاه های کلیشه ای در خلق آثار حجمی حوزه دفاع مقدس درمیان جامعه هنرهای تجسمی مشهد روشن شد. آثاری که تا پیش از آن در مشهد ساخته شده بود، تنها شامل سردیس و مجسمه هایی بدون کنش از چهره های سرداران جنگ بود. حال آنکه به باور بسیاری از هنرمندان، هنر مجسمه سازی، ظرفیت هایی بیش از این دارد و می تواند با خلق صحنه ها و رویدادهای هشت سال دفاع مقدس به صورت روایی و داستان گونه، تأثیر عمیقی بر بیننده بگذارد. با اینکه ساخت سردیس از چهره های سرداران مشهدی دفاع مقدس نیز در جای خود لازم و ضروری است، به نظر می رسد در این سال ها، مدیران تنها بر همین بخش تمرکز کرده از ساخت آثار حجمی روایی غافل شده اند.به مناسبت آغاز هفته دفاع مقدس، با سه هنرمند فعال مجسمه ساز در این حوزه که آثارشان در مشهد جانمایی شده است، گفت و گو کردیم و از آن ها درباره وضعیت مجسمه سازی و لزوم تغییر نگاه مدیران به آثار حجمی در حوزه دفاع مقدس و ساخت سردیس های سرداران شهید پرسیدیم.

● کارنامه ۱۵ساله

تأپش از تأسیس مدیریت امورهنری شهرداری مشهد در سال ۸۶، تنها چند اثر حجمی با موضوع ایثار و شهادت در فضاهای شهری مشهد خودنمایی می کرد که البته همان چندمجسمه اغلب با موضوع دفاع مقدس نبود، مجسمه فایبر گلاسی شهید هاشمی نژاد، ساخته رضا صفاری که در باغ ملی نصب شده بود و مجسمه بتنی شهیدمطهری که کار استاد افشین اسفندیاری بود و در میدان معلم جانمایی شده بود. در این سال همچنین از یادمان جدید جانباز در میدان جانباز رونمایی شد. این یادمان را که شامل پنج پیکره است، استاد افشین اسفندیاری در مدت دو سال طراحی کرد و از جنس بتن و به وزن ۲۰تن ساخته شد، جانبازی که پرچم اسلام را به دست گرفته است، جانبازی با مشت گره کرده به سوی دشمن و درحال تکبیر گفتن، فرماندهای که فرمان حمله در صحنه جنگ را می دهد، رزمنده ای که درحال هجوم به دشمن و مبارزه با سلاح های شیمیایی است و رزمنده دیگری که یک مجروح جنگی را در بغل دارد، پنج پیکره ای هستند که در این یادمان، قصه ای را روایت می کنند.

بعد از آن اما اثر روایی دیگری در این حوزه ساخته نشد و تمام آثار بعدی، سردیس هایی از سرداران و چهره های مشهور جنگ بودند، چنان که از سال ۸۸تا ۹۹در حوزه شهادت و ایثار، ۴۳سردیس و نشان ساخته شد که در میان آن ها، بعضی آثار مربوط به شهدای انقلاب اسلامی و نیز شخصیتی چون میرزا کوچک خان جنگلی است.

● مجسمه سازان به ساخت آثار روایی علاقه دارند

امیرمهدی وثوق، از هنرمندان تجسمی مشهد که ساخت ۱۴سردیس و ۱۲المان با موضوع ایثار و شهادت را در کارنامه دارد، به شهرآر می گوید: مشهد یکی از قطب های مجسمه سازی ایران است و تعداد آثار مجسمه با موضوع دفاع مقدس در این شهر کم نیستند، ولی باتوجه به وسعتی که این شهر دارد، این آثار زیاد هم به شمار نمی آیند.

او با بیان اینکه مجسمه سازان مشهدی به ساخت آثار روایی علاقه دارند، می گوید: شما می توانید از بعضی حرکات محدود برای برخی مجسمه ها استفاده کنید. در سردیس، تنها اتفاقی که می تواند بیفتد، چرخش سر به طرفین و بالا یا پایین بودن آن است و دایره وسیعی برای حرکت ندارد. در نهایت می توان روی برش هایی از پایه مجسمه، کارهای کوچکی کرد. ولی دایره وسیعی

ظرفیان

در تمام دنیا موضوع ایثار و رشادت و حماسه به بخشی از تاریخ کشورهاست. دست مایه مهمی برای خلق آثار هنری هنرمندان در عرصه های مختلف قرار می گیرد. در کشور ما از آنجا که دفاع مقدس جنبه معنوی دارد و ابعاد عاطفی و حسی آن با مضامین دینی و اعتقادی آمیخته است، ساخت آثار هنری مرتبط برای مردم اهمیت بیشتری می یابد و به افزایش عناصر هویتی در فضاهای شهری کمک شایانی می کند. اما برای تبدیل شدن این نیاز به مطالبه عمومی چه باید کرد؟ علی مسافری، رئیس اداره هنری و تبلیغات فرهنگی معاونت فرهنگی و هنری شهرداری مشهد، در همین باره با بیان اینکه در ساخت پیکره، سردیس و نقش برجسته ظرفیت های زیادی در مشهد وجود دارد، می گوید، در طول ۱۵سال گذشته در دل برنامه های مختلف، تعداد زیادی سردیس از سرداران شهید در معابری که به نام آن ها بوده، ساخته و نصب شده است.

او در توضیح اینکه چرا نسبت به تعداد زیاد شهدای دفاع مقدس در مشهد، آثار حجمی کمی در سال های گذشته با این موضوع ساخته شده است، می گوید: چهره هایی که قرار است مجسمه یا سردیس شان ساخته شود، باید برای مردم شناخته شده باشند. این شناخت در تولید آثار حجمی کمک می کند که آن اثر شاخص باشد. ما این ویژگی را در شهدای شاخصی که تصویر آن ها بارها از رسانه ها پخش شده است، می بینیم. اما بسیاری از شهدا شناخته شده نیستند و کار حجمی ساخته شده از آن ها، ممکن

مختلف، پویا نمایی ها، بازی ها، تبلیغات و بسترهای مختلف آن، تئاتر و بسترهای مختلف آن، تا فرهنگ ایثار و شهادت آن ها برای مردم بیشتر ترویج شود و آن ها بیشتر شناخته شوند؛ مانند سردار شهید سلیمانی که آن قدر تبلیغات درباره او گسترده بود و اسطوره سازی شد که اکنون هر کسی در هر جای ایران و دنیا مجسمه او را ببیند، به راحتی می شناسد

و عقبه ای هم در ذهنش درباره

وی وجود دارد. این اتفاق باید درباره تمام شهدا بیفتد.

● بعد سوم؛ ظرفیت مجسمه برای خلق روایت

مرتضی دستجردی، دیگر هنرمند مجسمه ساز مشهدی که چندین کار حجمی با موضوع شهدا و دفاع مقدس در شهرهای مختلف کار کرده است، نیز بر ظرفیت هنر مجسمه سازی در خلق روایت و قصه تأکید می کند. او می گوید: در مجسمه، بعد سوم وجود دارد. شما می توانید اثر دور بچرخید و از زاویه های مختلف آن را ببینید، حتی مجسمه را می توان لمس کرد ولی در بقیه هنرها این بعد وجود ندارد. اتفاقات زیادی در مجسمه های شناخته شده، سعی می کنیم با نصب قاب شهدا در ورودی بولوارها، لچکی ها و ... شهدای کمتر شناخته شده را نیز به مردم پیشنهاد کنیم تا به مرور ظرفیت های جدیدی برای خلق آثار حجمی فراهم شود. او ادامه می دهد: باتوجه به اعتباراتی که داریم، به طور میانگین تندیس ۱۰تا ۱۳ شهید را در طول سال می توانیم کار کنیم. اما ما برای میدان ها، بولوارها یا معابری می توانیم مجسمه بسازیم که به نام آن شهید، نام گذاری شده باشند. بعضی معابر به نام شهدا نام گذاری نشده اند.

● ۱۲ اثر روایی حجمی جدید در حوزه دفاع مقدس رئیس اداره هنری شهرداری مشهد می افزاید: یکی از نقدهایی که در این زمینه به ما وارد است، این است که در کارهایی که جنبه روایی بیشتری دارند، کمتر ورود کرده ایم و توجه مان بیشتر به سردیس ها بوده است. البته به معنای این نیست که در دستور کارمان نبوده است. در فراخوان های جدید برای یادمان شهدای گمنام بوستان ملت و میدان سپهد، این موضوع را در نظر گرفته ایم. در میدان سپهد در بولوار شاهنامه قرار است مجسمه ساز، محوطه ای را در نظر بگیرد و روایتی را در مورد سردار شهید سلیمانی در تلفیق با حماسه به صورت حجم نشان دهد. هفته آینده، نتایج داوری آثار رسیده و انتخاب طرح برگزیده اعلام می شود. اعتبار آن بستگی به طرح منتخب و نوع مواد آن دارد و سعی می کنیم تا پایان سال به مرحله نصب برسد.

او با بیان اینکه سال گذشته نیز بنا به درخواست جامعه

نمایی از سردیس سردار شهید سلیمانی در مشهد اثر مرتضی دستجردی

دفاع مقدس رخ می داد که اکنون می تواند به صورت روایی به حجم تبدیل شود. اشخاص زیادی داریم که صلابت آن ها را می توان با فیگوراتیو بودن نشان داد و سردیس هم کمترین کاری است که می توانیم در این حوزه بسازیم.

سازنده سردیس سردار شهید سلیمانی با تأکید بر ضرورت ساخت آثار حجمی روایی با موضوع دفاع مقدس در مشهد می گوید: باید پله پله جلو برویم. اگر کاری خوب باشد، مردم می ایستند و مشخصات اثر را می خوانند. به نظرم باید کم کم از تولید المان که معضل بزرگ مجسمه سازی است و در همه کشور دارد فراگیر می شود، به سمت ساخت مجسمه های دائم و روایی برویم.

● در مسیر افزایش مجسمه های دائم دستجردی یکی از دلایل اصلی کم شدن مجسمه سازی در مشهد را المان های نوروزی می داند و می گوید: همیشه به ما می گویند مردم المان های نوروزی را دوست دارند ولی سطح سواد بصری و هنری مردم را تنزل می دهند. موقت بودن المان ها باعث می شود کیفیت کار و ایده کاهش پیدا کند. در حالی که باید برعکس باشد، یعنی بیشتر، کارهای دائم ساخته شوند.

اگر از بسیاری از شهروندان پرسید در یک میدان سه سال بیش چه المانی نصب شده بود، یادشان نیست، در حالی که حتی ممکن است با آن المان عکس هم گرفته باشند. ولی مجسمه های پارک ملت، باغ ملی یا مجسمه فردوسی یا نادرشاه را همه می شناسند، چون این مجسمه ها دائمی هستند. از گذشته مانده اند و به هویت و نشانه آن منطقه تبدیل شده اند.

اوبرگزاری نخستین سمپوزیوم ساخت مجسمه مشاهیر و شهدا در مشهد در سال ۹۸ از اتفاقی خوب در این حوزه می داند و بر ضرورت ادامه آن تأکید می کند

و می گوید: برگزاری رویدادهایی مانند سمپوزیوم،

باعث پیشرفت و بهتر شدن کیفیت کارها می شود. بعد از سمپوزیوم سال ۹۸ به دلیل شیوع کرونا و تغییر مسئولان، سفارش ها کمتر شد. اکنون تعداد سفارش ها به اندازه ای نیست که هنرمندان بتوانند از پس زندگی شان بربایند. همه دنبال شغل دوم و کار دیگری هستند و در کنار آن مجسمه هم می سازند.

● پرکردن خلاها در فضاهای شهری با ساخت یادمان های دفاع مقدس ابراهیم پایپی راد، هنرمند اهل بروجرد، نیز که سال ۹۸ با شرکت در سمپوزیوم مفاخر و شهدای مشهد، سردیس شهید فرامرز عباسی را ساخته است، می گوید: ما تاریخچه ای طولانی در ساخت مجسمه برای فضاهای شهری نداریم، در حالی که شهرهای بزرگ و مدرن می طلبند که فضای خشک و بی روحشان را با هنر تملطیف کنیم.

او که سابقه ساخت بیش از ۲۵سردیس از شهدا و مفاخر و مشاهیر ایران را در شهرهای مختلف در کارنامه دارد، می گوید: هر هنری جایگاه خودش را دارد. دیوار یک ساختمان، می طلبد که بروی آن، نقاشی دیواری از شهید اجرا شود و بولوار یا میدان فضای شهری، هم می طلبد که کار حجمی در آن جانمایی شود. در بسیاری از فضاهای شهری، خلأ هنری احساس می شود که می توان آن ها را با کارهای حجمی به ویژه در حوزه دفاع مقدس پر کرد.

او درباره تجربه اش از ساخت سردیس شهید فرامرز عباسی می گوید: ابتدا با شهید آشنا نبودم و برای ساخت اثری درمورد او خیلی تحقیق کردم. عکس های کمی از زاویه های مختلف از شهید وجود داشت. ولی توانستم شخصیتی تقریباً نزدیک به وی را در بیاورم که خدا را شکر خانواده شهید و دوستانش راضی بودند.

خیلی هایک چهره مظلوم از شهدا در ذهن دارند. البته شهدا مظلوم هستند ولی من می خواستم جدیت، غیرت و شهامت و قدرت و صلابتی را هم که جزو ویژگی های شخصیتی شهید فرامرز عباسی بوده است، در چهره او نشان دهم.

رئیس اداره هنری شهرداری مشهد خبر داد:

افزایش مجسمه های دفاع مقدسی در مشهد

۱۳سردیس و یک یادو مجسمه روایی را در دستور کار داریم.

● پرداخت مطالبات هنرمندان نوروزی تا پایان مهر او در ادامه، درباره چرایی ادامه نیافتن سمپوزیوم ساخت مجسمه شهدا و مشاهیر مشهد می گوید: برگزاری سمپوزیوم مجسمه، امسال هم در دستور کارمان بود اما موضوع این است که بسیاری از آثار، از سمپوزیوم گذشته هنوز جانمایی و نصب نشده اند (۱۲ اثر). بنا براین پیشنهاد کردیم تا تعیین تکلیف آثار قبلی و فراهم کردن ظرفیت برای نمایش شهری آن ها، از جمله نام گذاری معابر یا افتتاح خیابان مفاخر، سمپوزیوم دیگری برگزار نکنیم، از این رو قرار شد ابتدا همه آثار سمپوزیوم قبلی، جانمایی و نصب شوند و سمپوزیوم در سال آینده برگزار شود. برای این منظور لازم است چهره هایی انتخاب شوند که مکانی به نام آن ها باشد تا بتوانیم بعد از تولید، آن ها را در مکان مدنظر نصب و رونمایی کنیم.

علی مسافری درباره مطالبات معوق هنرمندان نیز بیان کرد: تنها در مورد ۱۰یا ۱۲پروژه مربوط به المان ها بهار ۱۴۰۰ مالی معوق مانده است که مجموع رقم آن ها، یک میلیارد است. این تأخیر نیز به این دلیل رخ داده است که اسناد مالی تعدادی از هنرمندان در سال ۱۴۰۱ نهایی شده است و امیدواریم تا پایان مهر، دستمزد آن ها پرداخت شود.

اخبار هنری مشهد

نشستی با موضوع زیارت در فرهنگ حماسه

نکست بیست وسوم از سلسه جلسات هم اندیشی علمی پژوهشی هنر حماسی، امروز پنجشنبه، ساعت ۱۶ تا ۱۸، در حوزه هنری انقلاب اسلامی خراسان رضوی برگزار می شود. در این نشست، محمد جواد استادی، پژو هشگر مطالعات فرهنگی، درباره موضوع «امتداد زیارت در فرهنگ حماسه، صحبت می کند.

راهبایی ۵نمایش به جشنواره «صاحب دلان»

نمایش های صحنه ای دوازدهمین دوره سراسری و اولین رویداد بین المللی «صاحب دلان»، به دبیری محمود فرهنگ، معرفی شدند که در بین آن ها، نام پنج تئاتر از مشهد و استان خراسان رضوی نیز مشاهده می شود. تئاترهای «یک آسمان، دو خورشید»، به کارگردانی علی آزادنسیا از مشهد، «می خواستم بیوسمت باران گرفت»، به کارگردانی نوروز، حسن زاده از تربت حیدریه، «واقعیه خوانی شهادت نوروز»، به کارگردانی محمد ناصری و «مامور»، به کارگردانی جلیل یغمایی از کاشمر و همچنین تئاتر «شهری شبیه شهر محمد(ص)»، به کارگردانی پوری قصابی از قوچان در این جشنواره روی صحنه خواهند رفت.

ایستگاه خبر

تشریح برنامه های رادیوزیارت برای دهه پایانی صفر

مدیر روابط عمومی صداوسیمای خراسان رضوی برنامه های رادیوزیارت برای دهه پایانی صفر را تشریح کرد. محمدرضا ابراهیمی در گفت وگو با ایسنا، اظهار کرد: ویژه برنامه «حسینیه ایران»، به صورت زنده و ترکیبی، از حرم مطهر امام رضا(ع)، در ۶قسمت ۱۲۰دقیقه ای به تهیه کنندگی مصطفی اعلمی در دهه آخر صفر از ساعت ۲۲تا ۲۴، برنامه ترکیبی «غریبانه، در ۶قسمت ۱۵دقیقه ای به تهیه کنندگی محمدناصر راجزور ساعت ۹تا ۱۰:۵۵ و ویژه برنامه «سقاخانه، به تهیه کنندگی امیرحسین روحانی هرشب از ساعت ۱۸تا ۲۰و استودیوی حرم مطهر رضوی به صورت زنده در دهه آخر صفر روی آنتن خواهد رفت. وی بیان کرد: همچنین «نمایش هالاهل» در یک قسمت ۳۰دقیقه ای در روز شهادت امام حسن مجتبی (ع) و «نمایش خاموشی آرام» در یک قسمت ۳۰دقیقه ای با موضوع بیماری حضرت رسول اکرم(ص)، هر دو به تهیه کنندگی امیررضا رئوف و نویسندگی مرصع موسی الرضایی پخش خواهد شد. مدیر روابط عمومی صداوسیمای خراسان رضوی بیان کرد: شبکه رادیویی زیارت به منظور انعکاس بیشتر فضای معنوی ایام رحلت حضرت رسول اکرم(ص) و شهادت امام حسن مجتبی (ع) و امام رضا(ع)، برنامه ای دیگری را نیز در فهرست پخش قرار داده است.

ابراهیمی اضافه کرد: جلوه خورشید، قصه یک قاب، حدیث مهر، نقش اول، حرف دل، صدای سخن عشق، رواق اندیشه، عطر گل سرخ، میراث مرتبه، این روزها، اشک باران، مرتبه سربایی ها، نکته ها و پنדה، مجموعه های نمایشی و زیارت نامه های پیامبر اکرم(ص)، امام حسن مجتبی (ع)، امین... و امام رضا(ع)، از دیگر برنامه های رادیوزیارت برای این ایام است. وی درباره برنامه های رادیویی برون مرزی برای این ایام نیز بیان کرد: مجموعه رادیویی «داستان تشلیلی» در قالب کلامی و پیامی در سه برنامه ۱۵دقیقه ای به تهیه کنندگی صفری، مجموعه رادیویی «روایت عشق» در قالب کلامی و روایی در سه برنامه ۳۰دقیقه ای به تهیه کنندگی بهرامی و مجموعه رادیویی «اینجا چراغی روشن است»، در قالب کلامی و روایی در دو برنامه ۳۵دقیقه ای به تهیه کنندگی افضلی، نیز از برنامه های این شبکه رادیویی است.

ابراهیمی افزود: در کنار این ها، مجموعه نمایشی «نمایش هفته، در قالب کلامی، روایی و پیامی در سه قسمت ۳۰دقیقه ای به تهیه کنندگی جواد مشرف و مجموعه رادیویی «صدای عشق» در قالب کلامی و پیامی در پنج برنامه ۱۵دقیقه ای به تهیه کنندگی صادقی و مجموعه رادیویی «آینه حقیقت» در قالب کلامی و روایی در چهار برنامه ۲۰دقیقه ای به تهیه کنندگی محمد صفایی در این ایام روی آنتن خواهد رفت. وی بیان کرد: مجموعه گزارشی «گزارش ویژه» در قالب کلامی و گزارشی در دو برنامه ۲۰دقیقه ای به تهیه کنندگی زکریا حسینی و مجموعه رادیویی «شاپرک» در قالب کلامی، روایی و پیامی در پنج برنامه ۱۵دقیقه ای به تهیه کنندگی افضلی، از دیگر برنامه های این شبکه است.